

ajab masfnad ja kirjutas; eelektriwäega räägitasse ja waadatasse inimese südamestgi läbi; eelektriwäega walgustatasse toad ja uulitsad ja tehasse hatged terweks ja sidurad tugewaks. Eelektriwäe tarwitamine on nüüd juba väga suur, nõnda et meil tema suure tulewiku kohta sugugi tarwis ei ole tahkleda. Nimetatud kahe wäe tarwitamises näitab inimene, et ta on maailmas walitseja waim.

Selle järele wõiks 19. aastasada ka auuru- ja eelektriwäe aastasajaks nimetada.

19. aastasada algas wabastamiste sõdadega, mille tagajärjel rahwaste kätelt ja jalgadelt pärisoriuse lütked langestwad. Keiser Aleksander I. wabastas Gesti rahwa, keiser Aleksander II. murdis oma wägema läega orjaille Wene rahwa laela pealt ja andis neile inimesedigused tagasi. Gesti rahwa todanlikus elus — politikaliseft elust selles aastasajas ei wõi sliin juttugi olla — on 19. aastasada wabaduse aastasada. Wabaks sai ta ihu, s. o. ta wõis teenistusesse astuda, selle juure ta tahtis, sundust ei olnud; ainuke tubjas talle oli nälg. Selles ihuwabaduses hakkas aegamööda ka waim toibuma. Lugemine wõttis weert. Raamatuid hakati kirjutama; ka rahwa-ajalehed ilmuftwad. Kooliskäimine tehti sundusels. Kirjanikud hakkastwad õpetlikka raamatuid rahwale wälja andma. Seltfid ilmuftwad ja tõlwad oma liigetele kõnede rohkestes waimutoitu. Kreukwald ja Roidula waimustastwad rahwast isamaa ormastusele. Teorjus muutus rendimaksuks. Rahwal oli nüüd rohkem raha ka waimutoidu peale tulutada. Talupoeg hakkas märksa hariduses tõusma. Luba tuli, et talupoeg maad omale ka pärisels tohib osta. Sellega oli rahwaelule kindel

põhi alla pandud. Rahwa pojad tõttastwad nüüd ülematesse koolidesse, et kõrgemast hariduseft osa saada; selle läbi peastestwad nad aegamööda ka mõjuwamate lohtade peale. Suured ettewõtted, nagu Gesti-Aleksandrikooli asutamine, panistwad rahwa elawalt liikuma ja tema waimuelule tuli sellest uut hoogu. Haridusetung on rahwa seas nüüd nii kõrgele tõusnud, et ei jõua neid ohjad hoida ega kõied tõita. Wiimse lojika ohwerdastwad nad hariduse peale, sest nad on selle wäärtuse täieste ärä tundnud, ja see tundmine ja püüdmine ongi see suur pärandus, mida Gesti rahwas 19. aastasajast järgmisesse laasa wõtab. Hariduse waral laowad wiististe ka kõit need ebawoorused, mille wastu Karstuse-seltfid nii langeste wõitlewad. Umbes 80 aastat on Gesti rahwas wabaduse päitese al löndinud ja märksa parema poole edast sammunud. 19. aastasada on Gesti rahwa elus tõeste kõige tähtsam aastasada sest saadit, kui nad wõõraste wõimu alla langestwad. Orjapõlwe paha jälgi märkame alles nüüdgi Gesti rahwa waimuelus. Rahwa-elus puudustwad weel täieste üks meel ja kallid ühendus.

Lõppew aastasada andis
Meile ihuwabaduse,
Sse ajamerde ladus,
Kus nüüd hingab wagus;
Meile ülesandeks jättis
Peasta waimu lütketest.
Lõpew kaheskümnes sada,
Olgu Gesti waim ka waba.